

К Ш И Ш Т О Ф
Б О Х У С

Місто духів

Роман

Харків
«ФОЛІО»
2022

Розділ I

Лист з Гданська

1

1 жовтня 1944 року, Готенгафен

За яким разом вдасться? Його викликали, щоб розгадати таємниче вбивство, а на добрий початок вже мав перед собою ще один труп. Швидкі темпи, навіть як на кошмарну осінь 1944 року. І як на Гданськ, у якому застигли від морозу тіла повішених поражених висіли на вуличних ліхтарях, як ковбаса у вітрині м'ясної крамниці. Через прочинене вікно холостяцької квартири проникав сморід нафти та спаленого заліза. Але навіть він не зміг придушити солодкого запаху крові, цього виразного передвісника насильства та чиеїсь біди.

Абель мовчки вислухав звіт Мосбахера, унтер-офіцера, який чекав його в будинку жертви. Командор* Ервін Рамм жив сам. Дружина та сім'я залишились у Мюнстері. Будинок у Гохредлау не охоронявся, такої потреби не було. Вже у 1940 році звідси було переселено всіх поляків, Готенгафен повинен був стати зразковим німецьким містечком. У цій місцевості проживали лише військові вищого рангу та адміністрація військового порту. Тривогу здійняв шофер командора, який, як завжди, приїхав по нього о восьмій ранку, щоб відвезти до комендатури. Стурбований тривалим очікуванням, він зазирнув у вікно на першому поверсі й побачив ознаки бійки та зламане спорядження.

---

* Для зручності в книзі використовується титул командор, що є еквівалентом службової номенклатури *Kriegsmarine* — Військово-морських сил звання *Kapitän zur See* — капітан першого рангу (*прим. автора*).

Він викликав поліцію і чекав біля входу. Перед будинком нікого не бачив. Більше нічого не зауважив. Ні, він не заходив всередину. Він уже дав свої показання, це буде в матеріалах справи...

Абель підійшов до тахти, на якій без ознак життя лежало тіло. Командор Ервін Рамм у свою останню подорож вирушив елегантно одягнутий. На щойно випрасованому мундирі не було жодної зайвої складки. На грудях прикріплені всі його бойові відзнаки. Серед них Абель зауважив Лицарський хрест Залізного хреста, а також Нарвікський щит. Лише одна деталь псувала цю гармонію: асиметричний отвір на лобі, позначений зигзагом свіжої крові, застиглої на горбатовому носі. Пістолет, з якого, ймовірно, зроблено постріл, лежав на підлозі.

Абель заплющив очі, намагаючись уявити останні хвилини командора. Він збирався до штабу? Одягнений у парадний мундир з прикріпленими бойовими орденами, стояв перед дзеркалом, щоб перевірити, чи все гаразд? Це, скоріше, неможливо; судячи з плям на тілі, вбивство мало статися напередодні пізно ввечері. Ще один сумнів: вбивця вже був всередині чи командор його упустив? Ніяких ознак владування не було, тож хтось постукав, кого Рамм добре знав. Хто?

Він похитав головою. Тут занадто багато речей не збігалось. За винятком однієї: бойовище в кімнаті означало те, що це не самогубство. Він ще раз окинув поглядом потрощені стільці, вивалені назовні шухляди з бездонної шафи, стягнуту зі столу скатертину і розбиту на тисячі сколків кришталеву карафку з рештками коньяку на дні. Отже, як це відбувалось? Вбивця непомітно потрапив до квартири командора, мала місце боротьба та знищення холостяцького житла. Пролунав постріл. Смерть мала б наступити негайно. А тоді винуватець або винуватці поклали труп на тахту, одягнули в парадний мундир і прикріпили всі його бойові відзнаки? На милість Божу, з якою метою?!

— Схоже на те, що він зібрався на парад перемоги, — сказав Зозулька, який щойно закінчив обшук на кухні. — Тільки цієї вікторії якось не видно.

— Проведіть ретельний обшук цієї квартири, — сказав Абель. — Зірвіть підлогу, зазирніть у кожную мишачу дірку, перекопайте сад.

— Зараз, взимку? — скривився Мосбахер.

— Ні, блядь, почекаємо, поки потепліє. Кажуть, травень у сорок п'ятому році має бути дуже гарний. Ти почув наказ пана слідчого? — пробурчав Зозулька.

— Що ми маємо шукати? — Мосбахер помітно знизив тон.

— Те саме, що й вбивці. По щось же вони сюди прийшли. І я сподіваюся, що вони того не знайшли, — сказав Абель. — Де лікар?

— В дорозі.

— Завтра вранці на моєму столі я хочу бачити лікарський вишненок з розтину тіла. Ага, допитайте найближчих сусідів. Запитайте у відділку шупо*, я бачив вартового дві вулиці звідси. Можливо, вони щось помітили, може, якась машина, що не належала постійним мешканцям. Я їду в комендатуру, повернусь через дві години. До роботи!

Він вирішив, що для нього тут більше нічого немає. До того ж на нього чекав контр-адмірал Зорге, й Абель розумів, що це буде непроста розмова.

2

Брудна імла огорнула набережну. Він ледве побачив масивну будівлю комендатури бази Готенгафен. Вдалині у воді погойдувались дві овальні сигари підводних човнів. Очевидно, вони прибули до порту, щоб залікувати бойові рани та забезпечитись запасами для наступної місії. Підводні човни ставали дедалі

---

* *Schutzpolizei* — німецька поліція охорони порядку (прим. автора).

рідшим видовищем в порту. Росіяни вже довгий час безапеляційно панували в Балтійському морі, забираючи останні надії мешканців Гданська на втечу морем. На східному фронті будь-якої миті очікувався черговий наступ советів. Як довго це ще триватиме? Абель волів не думати про це. Адже він не мав ніякого впливу на хід подій. Він мусив повернутися до міста, яке так болісно зрадило його й опустило. І це за п'ять хвилин до остаточної катастрофи, якої світ раніше не бачив. У нього не було іншого виходу. Мала значення лише Анна, його маленька кохана донька...

Ще два тижні тому він спостерігав на набережній Хук-ван-Холланд, як подібні підводні човни заходять в порт Роттердама. Повернувшись додому, він з-під лоба дивився на свою онімилу, схожу на манекен дружину, яка снувала по кухні, і гадав, чи може він ще пробити оболонку відчуження й мовчанки, які поволі оточували їхній союз. У самотньому будинку, в якому не було чути сміху Анни...

Він не забуде пронизливого крику Габі, коли розповів їй, що сталося. Це страшне «Ніііііі!» товклося у їхньому раптово опустілому домі, відбивалось од вікон, щоб повернутися і з усією силою висвердлювати йому мозок. Навіть зараз, згадуючи цей драматичний момент, він до крові прикусив вуста. Це був травматичний шок, немислима катастрофа... Найгіршою була непевність того, що насправді сталося. Анна безслідно зникла, перед тим не було ніяких передвісників нещастя. У певному сенсі він хотів, щоб у неї виникла якась хвороба. Тоді він мав би її біля себе, вони могли б разом з Габі боротися з бідюю. А так їм залишались тільки відчай і питання «хто?» у всіх відмінках. І пошук відповіді на найголовніше: де зараз їхня дочка? Чи ще жива? Чому Бог так їх карає?

З тієї прикрої миті Габі всі дні проводила ніби скам'яніла, нерухомо сидючи в затемненій кімнаті нагорі. Він бачив її очі, які втратили свою блакить, склисті й неживі, і серце його розривалось. Щодня, почувши його кроки після повернення додому, вона

ставила лише одне запитання: «Ти її знайшов?» І, побачивши відповідь в його очах, поверталася до нього спиною, стримуючи тремтіння тіла, яке все більше марніло. Він боявся цих повернень і лякався цих питань, бо кожне з них щораз більше поглиблювало рів мовчання й відчуження між ними.

Він вставав на світанку і невтомно розшукував будь-який слід своєї дочки. Опитав сотні людей, задіяв усі свої контакти та зв'язки, говорив з сусідами, листоношами, таксистами, докерами, поліцейськими та навіть з роттердамськими контрабандистами, які й надалі роздавали карти в порту. Перші кілька днів це було схоже на пошуки голки в копиці сіна. Люди постійно зникали десь у цьому світі. Сусіди-євреї, які випаровувались щодня, підпільники, які безслідно гинули в катівнях гестапо, або сусіди, які після чергового килимового бомбардування перетворювались на купку попелу, який міг поміститися на людській руці. У цьому контексті зникнення маленької дівчинки не було надзвичайною подією, а лише черговою ланкою нескінченного ланцюга нещастя і відмінностей, які останніми роками нищать цю країну спокійних і старих людей.

Перелом стався на п'ятий день пошуків. Листоноша Ханке приніс лист, надісланий з Іданська тринадцятого вересня, через три дні після зникнення Анни. З тих пір Абель читав його сотні разів.

Він пам'ятає, як шуміло у нього в голові. Він знову відчув спочатку тремтіння, а потім парез лівої руки. Йому довелося довго її масажувати, перш ніж знову повернулася чутливість пальців. Його нерви були вкрай розтріпані.

Лист був у білому конверті. Марка з Адольфом Гітлером. Адреса надрукована на машинці. У його прізвищі літера «А» ледь помітна, слабше вбита в папір. Відправника немає. Звичайний конверт, такий був у кожному поштовому відділенні. Спочатку він подумав, що конверт порожній і хтось з ним зробив дурний жарт. Але всередині був невеликий фрагмент газети. Віньетка «Danziger Vorposten» рукою вирвана з першої сторінки. Дата: тринадцятого

вересня 1944 року... Лише через деякий час він помітив вістку, написану на полях газети, поруч з заголовком. Він ще раз прочитав її зі стислим серцем. Насправді це були два лаконічних речення, жахливих за своїм значенням.

«Коханий тату! Молись за мене, Аня».

Це був її почерк. Він сам вчив її писати: це схоже на бочку «о», розмашисте «z», з якого він підсміхався, передражняючи Анну, що це більше нагадує підпис Zorro-Зорро, аніж літеру абетки.

Принаймні він знав, що дочка жива. І що задля неї він повинен повернутися в це місто духів на річці Мотлава, хоче він цього чи ні. Чому вивезли її саме туди? Хто це зробив і який намір мали ці погані люди? Що це мало означати? Чи у виборі цього міста, яке він водночас любив і ненавидів, було приховане якесь таємне послання?

Того вечора він тихо увійшов у спальню. Габі лежала хрестом на підлозі. Він чув її нерівномірне дихання. Вона щиро молилася.

Він уже збирався піти, коли вона раптом повернула голову:

— Вона жива, Кристіяне. Вона жива. — Мовчки розплакалась. — Це все, що важливо. Ти знайдеш її, правда ж?

А потім прийшла відповідь на відчайдушний лист, який він надіслав до Гданська, — єдиній людині, яка могла йому допомогти.

Він пам'ятав той момент, ніби це сталося вчора. Несподіваний гуркіт мотора німецького жандарма, що в'їхав на Рембрандтштраат, заглушив його думки. Окупанти рідко з'являлися на цій вулиці. На ній мешкали ремісники, дрібні купці та чиновники, переважно зайняті у роттердамському порту. Абель сподівався, що жандарм зупиниться біля порогу його дому. І він не помилився.

Депеша була довга. Її автор — контр-адмірал Зігфрід Зорге, під командуванням якого останні місяці попередньої війни служив Абель. У нього були приємні спогади про колишнього командора: талановитого офіцера і вимогливого, але людського начальника. Зорге навіть відвідав його вдома після війни під час

Зміст

Пролог	5
Розділ I. Лист з Гданська	8
Розділ II. Чоловіки в каптурах	62
Розділ III. Єва	110
Розділ IV. Homo viator (Подорожній)	165
Розділ V. Викрадення сабіянок	207
Епілог	264
Показчик топографічних назв та їхніх сучасних відповідників	267